

А какъ се е събудила унесената въ мъртвешкия си сънъ България?

Идеитъ, които разнесе и въ най-затънтенитъ кѣтчета на свѣта великата френска революция, стрѣмленията на всички народи къмъ политически права, борбата за народно обединяване, культурния напрѣдъкъ на свѣта, съ който се досѣгаше въ сношенията си нашата страна — всичко това съ мощенъ устрѣмъ се отрази и на Балканскій полуостровъ.

На тѣзи ново-хлуйнжли вѣяния прибавете русско-турскитъ войни, особно войната отъ 1826 — 1828, завѣритъ на Гърция и Сърбия, борбитъ за независимостта на тѣзи подобостраждуци намъ страни, разнебитванъето и разлаганъето на турската държава — едно отъ ветхостъ и ржждисалостъ, друго отъ феодалнитъ сепаритистически стрѣмления на Пазвантоолуци, Искендербейовци, Мустафа-Байрактаровци и др., напраснитъ наложени извънъ и искусвенно правени реформаторски опитвания на В. Порта (хати-шерифи, танзимати, хатти-хумаюни, низами и пр.), съберете всички тѣзъ и виѣ ще имате главнитъ фактори, които тласнахъхъ заспалата България. Тя ся събужда...

Ако историята на отца Паисия (свършена въ 1762 г.) и Кириякодромиона (Софрониего) на Вратчанскій епископъ (1806 г.) сѣ се мѣрнжли въ началото като искрици и не сѣ могли да блѣщукнатъ, освѣнъ прѣдъ очитъ на малцина четци и родолюбци, то скоро се появяватъ въ втората четвъртъ на туй столѣтие книги, проповѣдници и учители, които се напъватъ и енергически захващатъ дѣлото. При метоситъ — еднички до втората четвъртъ отъ това столѣтие огнища на едно славянско четмо и скришомъ съ религиозно благоговѣние пазени отъ весталкитъ-духовници, — отварѣтъ се школни келийки за обучаванъе на дѣцата. Така е станжло поне въ по-голѣмкитъ села: Габрово, Трявна, Копривщица, Карлово, Калоферъ, Елена и др.

Добрийтъ день се познава отъ сутринъта. И нашиятъ едва свѣстенъ народъ видѣлъ въ своята срѣда освѣнъ тѣзи духовници, пазители на светото българско писмо, йоще нѣколко „будни“ синове: тукъ Д-ръ Петръ Беронъ, роденъ въ Котелъ въ 1796 год., ученъ и богатъ българинъ, загинжлъ отъ мъченическа смъртъ въ Букурещъ, му показва и раздава своя първи български букваръ, печатанъ въ Брашовъ, първи пжтъ въ 1824 г., писанъ на разбранъ языкъ, рибяния букваръ, който е принесель неощѣними заслуги въ дѣлото на народното обучение, този „Букваръ съ различни поучения, събрани за българскитъ училища,“ който ималъ три издания за нѣколко години; —